

ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی و نقش آن در توسعه روستایی از دیدگاه جامعه محلی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان ایذه)

صدیقه کرمی نسب* - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
سیاوش مولایی پاره‌ده - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهیدبهشتی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۴/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۴/۰۵

چکیده

امروزه طرح هادی روستایی، به عنوان نخستین تلاش سازمان یافته و فراگیر ملی برای ساماندهی فضایی روستاهای کشور، مهم ترین ابزار مدیریت توسعه روستایی محسوب می‌شود. طرح هادی روستا از جمله طرح های عمران روستایی است که می‌تواند نقش بنیادی و زیربنایی در توسعه یکپارچه نواحی روستایی داشته باشد. اکنون پس از گذشت بیش از سه دهه از تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی و اندوختن تجربه‌های ارزنده در زمینه تغییر کالبدی - فضایی، لازم است بدانیم که این اقدامات چه نتایج و پیامدهایی را به همراه داشته است. هدف اصلی این پژوهش ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی و نقش آن در توسعه روستایی بخش مرکزی شهرستان ایذه می‌باشد. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی می‌باشد، و جمع آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است. جامعه آماری پژوهش، ساکنان ۷ روستای بخش مرکزی شهرستان ایذه (۳۴۶۶ خانوار) که بیش از ۱۰ سال از اجرای طرح هادی در آن‌ها سپری شده است می‌باشند که بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه ۳۴۶ نفر برآورد گردید. ابزار پژوهش نیز پرسش‌نامه، ساکنان خانوار روستاهای دارای طرح می‌باشند که روایی آن از طرف عده‌ای از متخصصین تأیید گردید و برای تعیین میزان پایایی مقیاس اصلی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ میزان (۰/۸۵) استفاده گردید. برای تحلیل داده‌های پرسش‌نامه نیز از نرم افزار SPSS استفاده شده است. نتایج بدست آمده از پژوهش بیانگر این است که میانگین‌های مربوط به دو بعد (کالبدی و اجتماعی) عملکرد بهتری نسبت به دو بعد اقتصادی و محیطی داشته است.

واژگان کلیدی: طرح هادی، جامعه محلی، توسعه روستایی، شهرستان ایذه

نحوه استناد به مقاله:

کرمی نسب، صدیقه، مولایی پاره‌ده، سیاوش. (۱۳۹۷). ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی و نقش آن در توسعه روستایی از دیدگاه جامعه محلی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان ایذه). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۳ (۲)، ۵۲۷-۵۴۰.
http://jshsp.iurasht.ac.ir/article_543100.html

مقدمه

شکل دهی و نظم بخشی به عرصه‌های مکانی - فضایی در واقع از آغاز زندگی بشر و از زمان بهره‌گیری از منابع طبیعی به ویژه زمین و آب، پیوسته درمقیاس و مفهومی متفاوت مطرح بوده است. در این ارتباط هر چند سطح فرهنگ بالا رفته، شکل عمومی سازماندهی و انتظام محیط و ابزار و دانش فنی گروه‌های انسانی پیشرفته‌تر شده است (Saeidi, 1998: 46). عرصه‌های روستایی در کشورمان به عنوان یک واقعیت مکانی-فضایی، برابندی از تعامل مولفه‌های متفاوت اکولوژیکی، اجتماعی- فرهنگی و کالبدی (Azkia & Ghaffari, 2004: 47). فیزیوگرافی روستاهای کشور بر اثر اوضاع خاص فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و شرایط جغرافیایی در طول قرن‌ها تکوین یافته است. کالبد فیزیکی روستاها که طی یک حرکت کند و بطئی متأثر از نظام‌های اجتماعی و اقتصادی آن‌ها شکل گرفته است، به دلیل عدم تحرک این نظام‌ها در چند دهه اخیر بدون پیدایش تغییرات اساسی به همان صورت باقی مانده است (Nazari, 1998: 236). دستیابی به شبکه‌ای منظم و سلسله‌مراتبی از واحدهای سکونتگاه‌های روستایی و حفظ آن، مسلماً منوط به عینیت یافتن الزامات و زمینه‌هایی است که رشد و توسعه اجتماعی - اقتصادی از اولین آن‌ها به شمار می‌رود. به عبارت دیگر، بدون سیاست‌گذاری‌های متناسب و عملکردهای مطلوب و همسو در چارچوبی منطقی و مبنی بر ویژگی‌های مکانی - فضایی در جهت بهبود شرایط و امکانات زیستی - اجتماعی - اقتصادی همراه با تاکید بر توانمندی‌های طبیعی - اکولوژیک نمی‌توان انتظار داشت، شبکه‌ای منظم و پایدار از سکونتگاه‌ها در سطوح مختلف ملی، ناحیه‌ای و محلی پدیدار شود (Saeedi & Hosseini Sadegh, 2009: 11).

پس از انقلاب اسلامی در برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، بخش کشاورزی و روستایی از اولویت خاصی برخوردار گردید، به طوری که امروزه مسئله خودکفایی نسبی در تولیدات کشاورزی، از اهم اهداف دولت به شمار می‌رود. بدین ترتیب در اجرای سیاست توجه به مناطق روستایی و در اولویت قرار گرفتن توسعه و گسترش کشاورزی، اقداماتی در جهت تغییرات کالبدی مناطق روستایی در دستور کار قرار گرفته است (Motie Langroudi, 2010: 96). رویکرد توسعه فضایی - کالبدی روستا، رویکرد غالب در برنامه‌های توسعه دولت در بعد از انقلاب اسلامی بوده است. این رویکرد ساخت فیزیکی و کالبدی روستاها را متناسب با شرایط تحول و توسعه جامعه روستایی نمی‌داند و لازمه تحول و توسعه روستایی را در تحول در ساختار کالبدی و فیزیکی آن می‌داند (Jamaa pour, 2005: 158). به همین خاطر یکی از ایده‌هایی که در اواسط دهه ۱۳۶۰ ابتدا در وزارت جهاد سازندگی سابق شکل گرفت و سپس در بنیاد مسکن پی‌گیری شد، لزوم بهسازی روستاهای با جمعیت بیشتر بود تا با سازماندهی خدمات عمومی و اصلاح زیرساخت‌های خدماتی و بهبود مسکن در آن‌ها، این روستاها بتوانند به مثابه خاکریزهای اولیه برای کنترل موج مهاجرت‌های روستا به شهر عمل کنند. در سال‌های بعد این ایده توسط بنیاد مسکن و با عنوان طرح هادی روستایی دنبال گردید و هم اکنون این دستگاه به عنوان متولی اصلی تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی در کشور به شمار می‌رود (Azimi & Jamshidian, 2005: 26). در همین راستا جهاد سازندگی در سال ۱۳۵۸ فعالیت عمرانی خود را در روستاها آغاز و در سال ۱۳۶۲ به وزارت جهاد سازندگی و در سال ۱۳۷۷ به وزارت جهاد کشاورزی تبدیل شد (Mahdavi, 1998: 92).

بنیاد مسکن انقلاب اسلامی یکی دیگر از نهادهای بعد از انقلاب در زمینه عمران روستایی است. اساسنامه قانونی این نهاد در سال ۱۳۶۶ به تصویب مجلس رسید که طی آن چهار وظیفه اصلی از جمله مجموعه فعالیت‌های عمران روستایی شامل تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی برعهده بنیاد مسکن گذاشته شد (Asayesh, 1995: 29). طرح هادی طرحی است که ضمن ساماندهی و اصلاح بافت موجود، میزان و مکان گسترش آبی و نحوه استفاده از زمین برای عملکردهای مختلف را بر حسب مورد در قالب مصوبات طرح‌های ساماندهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی با طرح‌های جامع ناحیه‌ای تعیین می‌نماید. به عبارتی دیگر در اساسنامه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مصوب مجلس شورای اسلامی، طرح هادی روستایی چنین تعریف شده است: طرح هادی فراهم کردن بستر تجدید حیات و هدایت روستا به لحاظ ابعاد اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی می‌باشد (Asayesh, 1995: 78). که نخستین تلاش سازمان یافته و فراگیر ملی برای سازماندهی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی با هدف فراهم سازی زمینه‌های توسعه و عمران مناطق روستایی، تلقی می‌شود (Ghaffari, 2011: 169). در واقع یکی از مهم‌ترین طرح‌ها و برنامه‌های دولت برای ساماندهی و توسعه روستاهای کشور تهیه و اجرای طرح هادی روستایی است که ضمن ساماندهی و اصلاح بافت فیزیکی روستا، روند توسعه و گسترش آن را در افق ده ساله مشخص می‌نماید. می‌توان گفت که طرح‌های هادی روستایی از جمله طرح‌هایی است که می‌تواند ذیل عنوان طرح‌ریزی کالبدی و در کل به عنوان سند توسعه روستا شناخته شود. طرح‌های هادی روستایی، به

عنوان نخستین تلاش سازمان یافته و فراگیر ملی برای ساماندهی کالبدی روستاهای کشور، از سال ۱۳۶۷ تا پایان سال ۱۳۹۰ در ۲۷۷۸۰ روستا تهیه طرح هادی صورت گرفته است. در طی سال ۱۳۹۱ نیز نسبت به تهیه طرح هادی ۱۳۸۴ روستای دیگر اقدام گردید. با احتساب ۱۹۸۲ طرح تهیه شده در سال ۱۳۹۲، کل طرح‌های هادی تهیه شده از بدو شروع این فعالیت تا پایان فروردین ماه سال جاری (۱۳۹۳)، ۳۱۱۴۶ طرح می‌باشد. و همچنین تا پایان سال ۱۳۹۰ اجرای طرح هادی در ۱۲۴۰۹ روستا صورت گرفته است. در طی سال ۱۳۹۱ نیز نسبت به اجرای طرح هادی در ۶۸۶ روستای دیگر اقدام گردید. با احتساب ۴۵۳ طرح اجرا شده در سال ۱۳۹۲، کل روستاهای اجرا شده از بدو شروع این فعالیت تا پایان فروردین ماه سال جاری (۱۳۹۳)، ۱۳۵۴۸ مورد می‌باشد (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی). از مجموع طرح‌های تهیه شده، استان‌های خراسان رضوی، مازندران و فارس بالاترین تعداد طرح‌ها و استان‌های قم، سمنان و یزد کمترین تعداد طرح‌ها را به خود اختصاص داده‌اند (Rezvani, 2011:166). طرح هادی به عنوان یک متغیر بیرونی، وارد سیستم روستا می‌شود، بر ساختارهای روستا اثر می‌گذارد، این ساختارها شامل ابعاد چهارگانه کالبدی- فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی روستا است، طرح هادی با مبنای تغییر و تحول در ساختار فیزیکی- کالبدی بخشی از فرایند توسعه روستایی به شمار می‌رود. این طرح، با استفاده از پتانسیل‌ها و قابلیت‌های خود می‌تواند زمینه ساز بهبود تسهیلات عمومی و رفاهی از قبیل نوسازی مسکن روستایی، معابر جدیدالاحداث و حریم مسکونی، بهبود وضعیت زندگی روستاییان و مشارکت آنان باشد. از جمله اقدامات مهمی که می‌تواند به تقویت و پایداری آثار این گونه طرح‌ها کمک شایانی کند، نظارت و ارزشیابی آن‌هاست. در واقع انجام این کار، منجر به آگاهی از دیدگاهی‌ها و عقاید کارشناسان، شناسایی نقاط ضعف و قوت طرح‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای خواهد شد (Berzou et al, 2010:154). با توجه به ابعاد چهارگانه توسعه روستایی (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی) و اهمیت این ابعاد در جهت نیل به توسعه روستایی، محقق در این پژوهش سعی کرده است که ارزیابی اثرات اجرایی طرح‌های هادی روستایی و نقش آن در توسعه روستایی بخش مرکزی شهرستان ایذه را مورد بررسی قرار دهد. در انجام هر تحقیق علمی مطالعه و بررسی تحقیقات و پژوهش‌هایی که در ارتباط با موضوع مورد بررسی انجام شده و در اصلاح پیشینه تحقیق نام دارد، لازم و ضروری است چرا که بدون دستیابی به نتایج تحقیقات دیگران توسعه و تکامل آن‌ها، امکان رسیدن به پاسخ مناسب و تجزیه و تحلیل بهتر میسر نیست. در رابطه با آثار و پیامدهای طرح‌های هادی بر روستاهای کشور، ارزیابی بسیاری در ابعاد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی انجام شده که به نتایج مشابهی منجر شده است. جدول (۱) به تشریح پاره‌ای از این مطالعات در چند سال اخیر پرداخته است.

جدول ۱. تحقیقات و مطالعه مرتبط با موضوع مورد مطالعه

نام محقق	عنوان تحقیق	سال	نتایج و توضیحات
عظیمی، جمشیدیان	بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی و کالبدی اجرای طرح‌های هادی در منطقه غرب	۱۳۸۴	موفقیت نسبی در خدمات رسانی، عدم موفقیت در رعایت مسایل زیست‌محیطی و مشارکت دادن مردم در فرایند طرح، وجود اشکالاتی در فرایند تهیه و اجرای طرح.
باقلانی	ارزیابی طرح‌های هادی روستایی شهرستان ایلام	۱۳۸۶	ارزیابی وضعیت معیار اصلی روستاها از متوسط تا خوب از دید روستاییان، مهمترین مشکلات معیار اصلی و فرعی روستاها، سطوح ناصاف و آب گرفتگی، روسازی بد، عرض کم، و زیر سازی بد
عزیز پور، حسینی حاصل	مروری بر روند تحولات کالبدی روستاهای کشور (با تأکید بر طرح‌های هادی روستایی)	۱۳۸۷	ایجاد تحولات شگرف در ابعاد مختلف جامعه روستایی به ویژه محیطی و کالبدی، ایمن سازی و کاهش آسیب‌های ناشی از بروز سوانح طبیعی، دفع بهداشتی زباله‌ها و پسماندهای خانگی، دفع و هدایت آب‌های سطحی و فاضلاب، ترغیب روستاییان برای اجرای پروژه‌های طرح‌های نظیر اصلاح معابر فرعی، احداث پیاده رو، ساخت مسجد، درمانگاه و مانند آن و رونق ساخت و ساز در روستاها.
مظفر و همکاران	ارزیابی اثرات اجرایی طرح‌های هادی بر محیط زیست روستاهای ایران	۱۳۸۷	فقدان یا نقص مطالعات محیطی به هنگام تهیه طرح، عدم پیش بینی اثرات اجرایی پروژه‌های ده گانه بر محیط طبیعی و محیط روستاها به هنگام تهیه و سپس اجرای طرح‌ها.
عنابستانی	ارزیابی اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی در روستاهای غرب خراسان رضوی	۱۳۸۸	امیدواری روستاییان به سکونت در روستا، موفقیت طرح در زمینه خدمات‌رسانی به روستاییان، عدم موفقیت طرح از نظر زیست محیطی و جلب مشارکت مردم، عدم رضایت مسوولان و مردم از فرایند تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستاها.
تقیلو و همکاران	ارزیابی طرح‌های هادی در ابعاد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی از دیدگاه روستاییان	۱۳۸۸	عملکرد ضعیف طرح‌های هادی و عملکرد بهتر آن‌ها در ابعاد اجتماعی نسبت به ابعاد اقتصادی.
عنابستانی، اکبری	ارزیابی طرح‌های هادی و نقش آن در توسعه کالبدی از دیدگاه روستاییان (مطالعه موردی: شهرستان چهرم)	۱۳۹۱	بیشترین اثرگذاری طرح‌های هادی در روستاها در بعد بازگشایی و نوسازی معابر روستایی، عدم موفقیت در مسکن روستایی و کاربری اراضی.

شماعی و همکاران	ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های بر سکونتگاه روستایی (مطالعه موردی: شهرستان نیشاپور)	۱۳۹۳	بهبود معیار روستایی پس از اجرای طرح‌های، و عدم توجه به شاخص‌های محیط زیست از جمله آرامستان، دفع زباله، فاضلاب، فضای سبز و جمع‌آوری آب‌های سطحی، موفقیت طرح در زمینه بعد اجتماعی، شاخص میزان مهاجرت، مشارکت و رضایتمندی، موفقیت در بعد اقتصادی، شاخص‌های سرمایه‌گذاری و اشتغال.
ریاحی و همکاران	ارزیابی آثار کالبدی اجرای طرح‌های روستایی از دیدگاه روستاییان مطالعه موردی: دهستان کرخه	۱۳۹۵	اجرای طرح‌های روستایی در عمل موجب بهبود در متغیرهای مورد بررسی در سطح دهستان کرخه شده است که به معنای ایجاد بافت فیزیکی نسبتاً منظم و مناسب برای سکونتگاه‌های روستایی است.
علیقی پور و پوررمضان	ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های بر توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان رشت	۱۳۹۳	بیشترین اثر گذاری طرح‌های هادی بر نظارت بر نحوه ساخت و ساز و بهسازی و مقاوم مساکن روستایی (متغیر مسکن) و سپس بر تسهیل عبور و مرور در معیار روستایی (متغیر معابر) بوده و در سایر متغیرها، بهداشت محیط و کاربری اراضی توفیق چندانی حاصل نشده است.
عظیمی و همکاران	بررسی اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی از دیدگاه روستاییان	۱۳۹۱	اجرای طرح‌های از حیث ارتقا خدمات عمومی در روستاهای مورد مطالعه موثر بوده است. علی‌رغم ویژگی‌های مثبت کالبدی و ارتقاء خدمات عمومی در روستاها، اجرای طرح‌های هادی روستایی از نظر اقتصادی و ایجاد اشتغال در روستاها موفقیت لازم را کسب نکرده است.
توکلی و رزلاوسری	تحلیل اثرات کالبدی و اقتصادی طرح‌های هادی روستایی مورد: روستاهای شهرستان کرمانشاه	۱۳۹۵	اجرای طرح‌های هادی به رغم برخی کاستی‌ها در توسعه فضای سبز، مکان یابی دفع فاضلاب و زباله، تاثیر نسبتاً مطلوب بر تحول کالبدی و به تبع آن اقتصادی روستاهای مورد بررسی داشته است.

با توجه به مطالعات انجام شده در رابطه با این پژوهش می‌توان گفت که در پژوهش عنابستانی، اکبری به ارزیابی طرح‌های هادی روستایی که بعد از ده سال بازنگری شده مورد بررسی قرار داده، و در سایر مطالعات مطالعات انجام شده از جمله (عنابستانی، ۱۳۸۸)، (عظیمی - جمشیدی، ۱۳۸۴) و همچنین (جمینی و همکاران، ۱۳۹۱) و... در رابطه با این موضوع پرداخته‌اند، که نتایج نشان می‌دهد اجرای طرح‌ها باعث امیدواری روستاییان به سکونت در روستا و به لحاظ خدمات رسانی موفق بوده در حالی که به لحاظ زیست محیطی و جلب مشارکت مردم چندان توفیقی حاصل ننموده‌اند و به دلیل مشکلات موجود در فرآیند تهیه و اجرای طرح‌ها، مردم و مسئولان خواستار بازنگری در این فرآیند هستند. این پژوهش هم بررسی ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های روستاهای بخش مرکزی ایذه که بعد از ده سال بازنگری شده‌اند پرداخته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر، به لحاظ هدف در زمره مطالعات کاربردی و از نوع توصیفی-تحلیلی بوده و به روش پیمایشی - میدانی صورت گرفته است. جامعه آماری در این تحقیق شامل ساکنان ۷ روستای بخش مرکزی شهرستان ایذه می‌باشد که بیش از ۱۰ سال از اجرای طرح‌های هادی در آن‌ها سپری شده است، تعداد کل خانوارهای ساکن در ۷ روستای مورد مطالعه ۳۴۶۶ خانوار (۱۵۸۲۹ نفر) است که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران در سطح خطای پنج درصد و دقت ۰/۹۵ برابر ۳۴۶ نفر برآورد شده است. در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری تصادفی (با توجه به نسبت جمعیت هر روستا در کل جامعه، تعداد آزمون شوندگان در حجم نمونه مشخص شده‌اند) استفاده شده است به طوری که روستای بردگی با تعداد ۸۵ پرسش‌نامه ۲۴ درصد از کل حجم نمونه، روستای پشت‌پیان با ۵۷ پرسش‌نامه ۱۶ درصد از کل حجم نمونه، روستای کلدوزخ ۱ با ۸۳ پرسش‌نامه ۲۴ درصد از کل حجم نمونه، روستای تاشار با ۳۶ پرسش‌نامه ۱۰ درصد از کل حجم نمونه، روستای سراک علیا با ۷ پرسش‌نامه ۲ درصد از کل حجم نمونه، روستای بلوطک شیخان با ۴۷ پرسش‌نامه ۱۳ درصد از کل حجم نمونه و روستای کهباد ۲ با ۳۱ پرسش‌نامه ۹ درصد از کل حجم نمونه را به خود اختصاص داده‌اند. ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه بوده که روایی گویه‌های آن توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه و همچنین مجریان و متخصصان اجرای طرح‌های هادی مورد تایید قرار گرفت. به منظور پایایی ابزار مورد تحقیق یک مطالعه مقدماتی با ۵۰ پرسش‌نامه انجام شد سپس بر مبنای نتایج تغییرات لازم در پرسش‌نامه لازم صورت گرفت نتایج به دست آمده از پیش‌آزمون حاکی از اعتماد و پایایی قابل قبول ابزار مورد مطالعه می‌باشد که بر اساس آلفای کرونباخ پایایی پرسش‌نامه ۰/۸۵ درصد محاسبه شده است. طراحی پرسش‌نامه بنا به ضرورت و هدف پژوهش در طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (خیلی کم: ۱، خیلی زیاد: ۵) صورت گرفته است. جهت ارزیابی عملکرد اجرای طرح‌های هادی در و نقش آن در توسعه روستایی، در این پژوهش ۴۴ گویه در قالب چهار بعد (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، محیطی) از دیدگاه جامعه روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن با استفاده از نرم افزار SPSS تحلیل و میزان اثرگذاری هریک از ابعاد نیز مشخص شده است.

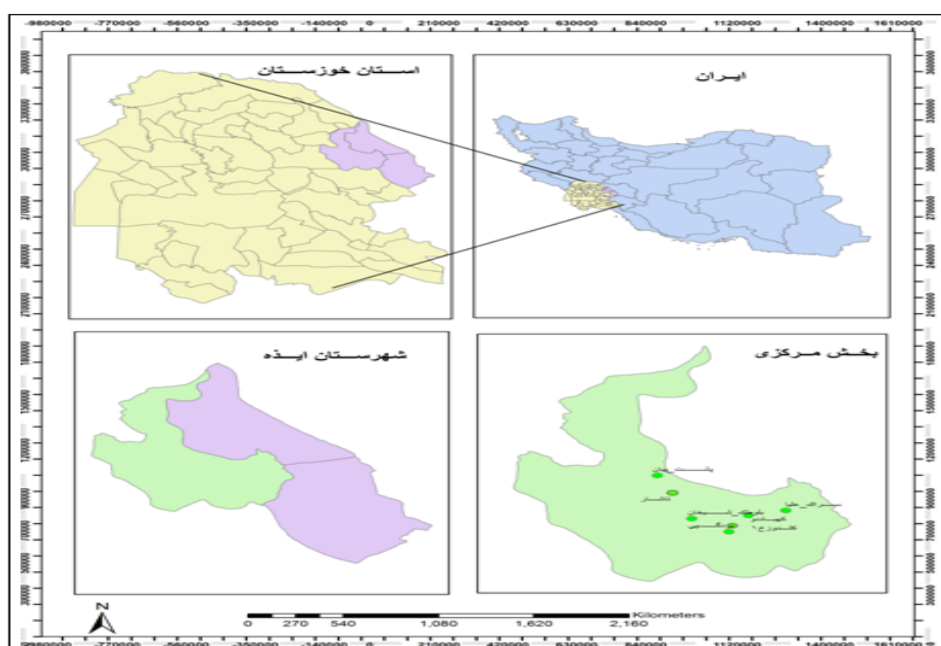
قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان ایذه با مساحت ۳۸۶۳ کیلومتر مربع در شمال شرقی استان خوزستان و در فاصله ۲۲۸ کیلومتری از شهرستان اهواز، در موقعیت جغرافیایی ۴۹ درجه و ۳۳ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی و ۳۱ درجه و ۲۶ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۲۱ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. شهرستان مسجد سلیمان از شمال و غرب، شهرستان باغملک از جنوب و استان چهارمحال و بختیاری از شرق هنه مذکور را احاطه نموده‌اند (شکل ۱). بر اساس آخرین تقسیمات کشوری این شهرستان دارای ۲ نقطه شهری به نام‌های ایذه و دهدز و ۳ بخش (بخش دهدز، بخش سوسن و بخش مرکزی که محدوده مورد مطالعه این پژوهش است) و ۱۰ دهستان می‌باشد. با توجه به سرشماری سال ۹۰ بخش مرکزی با جمعیت ۱۱۷۰۹۳ نفر (۵۷/۵ درصد از جمعیت کل شهرستان) دارای ۵ دهستان (حومه شرقی، حومه غربی، مرغا، بیان و هلاچان) و ۹۹ روستا، که ۷ روستای آن بیش از ۱۰ سال از اجرای طرح هادی روستایی در آن‌ها می‌گذرد. جمعیت این ۷ روستا ۱۵۸۲۹ نفر (۱۳/۵۱ درصد از جمعیت کل بخش) و ۳۴۴۶ خانوار می‌باشد که به ارزیابی عملکرد طرح‌های هادی روستایی پرداخته شده است. با توجه به شناخت نسبی به وجود آمده مشارکت دادن افراد روستایی و داشتن دید کلی و سیستمی به محیط روستا از یک طرف و توجه بیشتر به شاخص‌های اقتصادی و محیطی و همچنین تقویت بیشتر شاخص‌های اجتماعی و کالبدی می‌تواند جهت هر چه بهتر شدن عملکرد طرح‌های هادی روستایی ارائه گردد.

جدول ۲. تعداد جمعیت و خانوارهای روستاهای مورد مطالعه

ردیف	روستا	سال طرح هادی	جمعیت	خانوار	حجم نمونه	تعداد پرسش‌نامه
۱	بردگی	۱۳۸۳	۳۷۴۳	۸۵۴	۲۴/۶۳	۸۵
۲	پشت بیان	۱۳۷۵	۲۴۸۱	۵۶۵	۱۶/۳۰	۵۷
۳	کلدوزخ ۱	۱۳۸۳	۳۵۱۰	۸۳۳	۲۴	۸۳
۴	ناشار	۱۳۷۹	۱۹۵۱	۳۶۰	۱۰/۳۸	۳۶
۵	سراک علیا	۱۳۸۲	۲۰۴	۶۹	۱/۹۹	۷
۶	بلوطک شیخان	۱۳۸۰	۲۳۳۶	۴۷۲	۱۳/۶۱	۴۷
۷	کهباد ۲	۱۳۷۵	۱۵۰۴	۳۱۳	۹	۳۱
	جمع		۱۵۸۲۹	۳۴۶۶	۱۰۰	۳۴۶

Source: Health center of villages studied in Izeh Township: 2014

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی بخش مرکزی شهرستان ایذه

یافته‌ها و بحث

در این بخش در دو بخش یافته‌های توصیفی (ویژگی‌های پرسش‌شوندگان) و یافته‌های استنباطی (بررسی و تجزیه و تحلیل شاخص‌ها و متغیرها)، داده‌های حاصل از یافته‌های میدانی (پرسش‌نامه‌ها) تجزیه و تحلیل شده‌اند که در ادامه به آن‌ها پرداخته می‌شود.

یافته‌های توصیفی

از مجموع ۳۴۶ پرسش‌شونده، ۱۸۰ نفر (۵۲ درصد) در گروه سنی ۲۰ تا ۴۰ سال قرار دارند که بیشترین فراوانی را شامل می‌شود و کمترین فراوانی (۴ درصد) مربوط به گروه سنی بالاتر از ۶۰ سال است. و درصد مربوط به متغیر جنسیت نشان داده شده که ۷۸ درصد پاسخگویان را مردان و ۲۲ درصد دیگر را زنان تشکیل داده‌اند.

جدول ۳. توزیع فراوانی درصد پاسخ دهندگان بر حسب سن و جنس

شرح	مشخصات فردی و عمومی	فراوانی	درصد
سن	بین ۲۰-۴۰ سال	۱۵۲	۴۴
	بین ۴۱-۶۰ سال	۱۸۰	۵۲
	۶۱ سال به بالا	۱۴	۴
	مجموع	۳۴۶	۱۰۰
جنس	مردان	۳۷۰	۷۸
	زنان	۷۶	۲۲
	کل	۳۴۶	۱۰۰

یافته‌های تحلیلی

بررسی میزان تاثیرگذاران اجرای طرح هادی روستایی و دستیابی به اهداف آن با شناسایی پیامدها، اثرات و نتایج اجرای طرح در ابعاد چهارگانه اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی انجام گرفت که به شرح زیر ارائه شده است:

اثرات اجتماعی اجرای طرح‌های هادی روستایی

در بررسی اثرات اجتماعی اجرای طرح هادی مشارکت و پایداری منافع دستاوردها را ملاک و معیار قرار گرفته شد. از آنجا که در ماده ۷ اساسنامه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی از اجرای طرح هادی با مشارکت مردم یاد شده است، از یک سو مشارکت روستاییان مهمترین و برجسته ترین معیار پژوهش در بررسی ارزیابی اثرات اجرای طرح هادی در نظر گرفته شد، و از سوی دیگر پایداری به تداوم و استمرار منافع یک مداخله توسعه‌ای گفته می‌شود که روند عمومی توسعه و به تکمیل و بالنده شدن آن یاری می‌رساند. تبدیل منافع کوتاه مدت به منافع میان مدت و بلند مدت موجب می‌گردد پس اجرای کامل طرح / برنامه این منافع از دست نروند و یا کاهش نیابند (Natural Resistors Research Institute, 2009: 152-153). ارزیابی اثرات اجرای طرح هادی روستایی در بعد اجتماعی ۷ گویه مورد بررسی قرار گرفت و میانگین هر گویه نیز مشخص گردید. بنابر داده‌های مندرج در جدول (۴) مشاهده می‌شود که بالاترین میانگین مربوط به پیگیری رهبران محلی و مردم روستا برای ایجاد امکانات و دریافت تسهیلات از دیگر دستگاه‌های اجرایی با میانگین ۴ و پایین‌ترین میانگین مربوط به همکاری و مشارکت مردم در حفظ دستاوردهای کالبدی طرح بامیانگین ۲ بوده که به ترتیب بیشترین و کمترین اثرات اجتماعی طرح‌های هادی روستایی در روستای بردگی با میانگین ۲/۸ و ۱/۱ و سراک با میانگین ۱۲/۲۴ می‌باشد.

جدول ۴. وضعیت گویه‌های اجتماعی از دیدگاه خانوارها

میانگین	گویه‌ها	شاخص‌ها
۳/۷۱	نظارت نهادها و نیروهای محلی (شورا و دهیار) بر ساخت وسازها، کاربری اراضی و... و چگونگی آن	مشارکت
۲	همکاری و مشارکت مردم در حفظ دستاوردهای کالبدی طرح	
۳/۸۲	دخالت نهادها در حفظ و نگهداری دستاوردهای کالبدی طرح	
۴	پیگیری رهبران محلی و مردم روستا برای ایجاد امکانات و دریافت تسهیلات از دیگر دستگاه‌های اجرایی	
۲/۵۷	تعلق خاطر روستاییان به طرح و دستاوردهای آن	پایداری
۳/۵۴	شیوه نگهداری از دستاوردهای طرح (آسفالت، جوی و جدول و...)	
۲/۵۲	پایبندی به ضوابط و مقررات طرح و رعایت آن در ساخت و سازها و ...	

اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی

با توجه به اجرای طرح هادی در روستاهای مورد مطالعه گفتگو درباره اثرات آن، می‌باید با ملاحظات بیشتر به انجام رسد. بنابراین، صحبت از اثربخشی اجرای طرح‌های هادی، به طور طبیعی پیرامون بخش‌های اجرا شده آن، یعنی معابر و کاربری اراضی و ضوابط مقررات اجرایی متمرکز خواهد شد. در بعد کالبدی اثرات اجرای طرح هادی روستایی در بعد کالبدی ۱۴ گویه مورد بررسی قرار گرفت. همان طور که جدول (۵) نشان می‌دهد بالاترین میانگین در این بعد مربوط به حوزه خدمات عمومی روستایی شامل آب رسانی، پست برق و ... با ۴/۴۲ و پایین‌ترین میانگین مربوط به رعایت ضوابط فنی طرح در مورد معابر (تعریض مناسب، شیب مناسب و رعایت حریم راه‌های روستایی) با ۰/۲۷ می‌باشد. گویه‌های مربوط به شاخص اصلاح شبکه معابر و میدان، پایین‌ترین میانگین را در بین شاخص‌های دیگر در این بعد داشته و به عبارتی کمترین اثر طرح‌های هادی در این شاخص بوده است. بیشترین اثر طرح‌های هادی روستایی در روستاهای مورد مطالعه در بعد کالبدی مربوط به روستای کهباد ۲ با میانگین ۴۵/۴۳ و کمترین اثر آن مربوط به روستای سراک ۱۵/۳۵ می‌باشد.

جدول ۶. وضعیت گویه‌های کالبدی از دیدگاه خانوارها

میانگین	گویه‌ها	شاخص‌ها
۳/۱۵	نحوه نظارت بر ساخت وساز	ضوابط و مقررات اجرایی مربوط به ساخت وساز
۳/۵۱	ضوابط و مقررات اجرایی ساخت و ساز در روستا	
۳/۶۱	کیفیت ساخت وساز مسکن روستا	
۳/۵۵	بهسازی و مقاوم سازی مسکن	
۳/۹۵	تثبیت و سند دار شدن املاک در روستا	
۳/۶۹	مکان یابی مناسب خدمات	
۳/۵۶	توسعه مسکونی روستا	کاربری اراضی و توسعه کالبدی
۴	حوزه خدمات عمومی روستایی شامل آب رسانی، پست برق و...	
۲/۶۷	حوزه خدمات اداری - انتظامی شامل دفتر شورای اسلامی، دهیاری و...	اصلاح شبکه معابر، میدان
۳	سهولت رفت و آمد	
۳	وجود پیشنهاد مشخص برای اصلاح شبکه معابر	
۳	رعایت ضوابط فنی طرح در مورد معابر (تعریض مناسب، شیب مناسب و رعایت حریم راه‌های روستایی)	
۳/۵	تجهیز و بهسازی معابر موجود (جدول گذاری، احداث پیاده رو...)	
۲/۲۵	ساماندهی معابر و خیابانها و میدان روستا	

اثرات اقتصادی اجرای طرح‌های هادی روستایی

اگر چه در طرح‌های هادی روستایی کمتر به این جنبه‌های اقتصادی زندگی روستاییان توجه می‌شود اما نمی‌توان از اثرات و پیامدهای اقتصادی اجرای طرح هادی چشم پوشید. در بعد اقتصادی نیز برای ارزیابی اجرای طرح هادی روستایی ۱۲ گویه مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۶) آورده شده است. این نتایج نشان می‌دهد که در بعد اقتصادی بالاترین میانگین‌ها به ترتیب مربوط به گویه‌های تغییر ارزش زمین (ارزش مصرفی و مبادله‌ای) با ۴/۷۶ و افزایش قیمت زمین و چگونگی پراکندگی آن با ۴/۲۱ بوده و پایین‌ترین میانگین‌ها نیز به ترتیب مربوط به گویه‌های سرمایه‌گذاری در بخش صنعتی (ایجاد کارگاه، تعمیرگاه

(...) با ۱ و وضعیت شما به لحاظ پس انداز سالیانه با ۱/۱۸ می‌باشد. در مجموع بیشترین طرح‌های هادی روستایی در روستاهای مورد مطالعه در بعد اقتصادی مربوط به روستای سراک با میانگین ۶۱/۲۷ و کمترین اثر آن مربوط به روستای بردگی ۱۵/۸۶ می‌باشد.

جدول ۶. وضعیت گویه‌های اقتصادی از دیدگاه خانوارها

میانگین	گویه‌ها	شاخص‌ها
۱/۲۶	وضعیت شما به لحاظ برخورداری از درآمد مناسب	اشتغال
۱/۱۸	وضعیت شما به لحاظ پس انداز سالیانه	
۲/۳۳	وضعیت درآمد شما به لحاظ تامین نیازهای اولیه زندگی (غذا، پوشاک و ...)	
۱/۳۹	میزان درآمد شما از فعالیت‌های کشاورزی	
۲/۱۹	وضعیت اراضی شما به لحاظ حاصلخیزی برای انجام فعالیت‌های کشاورزی	
۲/۲۸	ایجاد زمینه برای توسعه اشتغال و گسترش فعالیت‌های تولیدی	
۳/۳۰	افزایش قیمت اراضی کشاورزی	تغییر در بهره برداری از زمین
۴/۲۱	افزایش قیمت زمین و چگونگی پراکندگی آن	
۴/۷۶	تغییر ارزش زمین (ارزش مصرفی و مبادله‌ای)	
۱	سرمایه گذاری در بخش صنعتی (ایجاد کارگاه، تعمیرگاه و...)	سرمایه گذاری
۲/۴۲	سرمایه گذاری در بخش خدماتی (ایجاد دکان، مغازه و...)	
۲/۸۲	سرمایه گذاری برای بهبود مسکن (مقاوم سازی، دریافت وام و...)	

اثرات محیطی اجرای طرح‌های هادی روستایی

در محیط‌های روستایی ارتباط انسان با محیط طبیعی به صورت خاصی جلوه گر می‌شود، همانگونه که ساختار اجتماعی، آداب و رسوم و به ویژه نوع معیشت روستا با واحدهای شهری تفاوت دارد، ترکیب و بافت اجتماعی، نوع و نحوه پیوند روستاییان با محیط طبیعی را مشخص می‌سازد. بدین ترتیب جهت تدوین پرسش‌نامه‌های طبیعی در ارتباط با ارزیابی طرح‌های هادی روستایی روستاهای مورد مطالعه سعی بر آن شده که نقاط ملموس و برخورد اثرات اجرای طرح‌های هادی با عوامل طبیعی در نظر گرفته شود. مهمترین معیارهای که در ارتباط با مسائل محیط طبیعی در مطالعه حاضر، اثر گذاری بر بهبود کیفیت محیط زیست روستا و اثر گذاری بر فضای طبیعی و سبز روستایی لحاظ شده است. همان گونه که جدول (۷) نشان می‌دهد برای سنجش اثرات اجرای طرح‌های روستایی در بعد محیطی ۱۱ گویه مورد بررسی قرار گرفت و میزان اثر گذاری آن‌ها مشخص گردید. نتایج حاکی از این است که بالاترین میانگین در این بعد مربوط به گویه کیفیت جمع‌آوری و دفع زباله در روستا با ۴/۱۱ و پایین‌ترین میانگین مربوط به گویه لایروبی قنات و چاه در روستا با ۱ بوده به عبارتی کمترین میزان اثر طرح‌های هادی روستایی در این بعد مربوط به این گویه بوده است. بیشترین اثر طرح‌های هادی روستایی در روستاهای مورد مطالعه در بعد محیطی مربوط به روستای بردگی با میانگین ۲۶/۱۳ و کمترین اثر آن مربوط به روستای سراک با میانگین ۱۰/۶۶ می‌باشد.

جدول ۷. وضعیت گویه‌های محیطی از دیدگاه خانوارها

میانگین	گویه‌ها	شاخص‌ها
۲/۳۱	تلاش برای استحصال بهینه آب‌های زیرزمینی در روستا	اثر گذاری بر بهبود کیفیت محیط زیست روستا
۱/۱۹	اقدامات برای جلوگیری از تخریب خاک در روستا	
۱	لایروبی قنات و چاه در روستا	
۲/۵۷	جلوگیری از آلودگی اراضی کشاورزی	
۴/۱۱	کیفیت جمع‌آوری و دفع زباله در روستا	
۲/۴۷	کیفیت شبکه دفع فاضلاب و آب‌های سطحی در روستا	
۲/۱۳	اقدامات برای حفظ روستا در برابر خطرات طبیعی (سیل، زلزله و...)	
۱/۵۴	کیفیت آب آشامیدنی روستا	
۱/۲۹	مکان استقرار گورستان	
۲/۵۴	چشمه‌ها، قنات و مناظر طبیعی	
۳	ایجاد و گسترش فضای سبز در محیط روستا	اثر گذاری بر فضای طبیعی و سبز روستایی

ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی بر توسعه کالبدی روستاها

برای بدست آوردن میزان اثرات طرح‌های هادی در هریک از ابعاد مورد نظر، از آزمون t استفاده شد. عدد ۳ به عنوان میانه نظری ارزیابی اثرات طرح هادی بر روی ابعاد انتخاب شد. نتایج آزمون حاکی از آن است که در دو بعد (کالبدی، اجتماعی) به ترتیب با میانگین ۳/۳۱ و ۳/۱۶ میزان اثرات طرح هادی بر توسعه کالبدی روستاها بالاتر از میانه نظری می‌باشد. که نتایج به تفصیل در جدول (۸) مشاهده می‌نمایید.

جدول ۸. میزان اثرگذاری طرح‌های هادی بر توسعه کالبدی در روستاها

متغیر	تعداد	میانگین	رتبه	انحراف معیار	مقدار t	سطح معناداری
بعد کالبدی	۷	۳/۳۱	۱	۰/۲۵۱	۸۹/۱۸	۰/۰۰۰
بعد اجتماعی	۷	۳/۱۶	۲	۰/۵۸۲	۸۱/۳۵	۰/۰۰۰
بعد اقتصادی	۷	۲/۴۲	۳	۰/۲۴۶	۶۷/۶۹	۰/۰۰۲
بعد محیطی	۷	۲/۱۹	۴	۰/۲۳۶	۶۱/۲۰	۰/۰۰۰

همان طور که جدول (۱) نشان می‌دهد، شاخص‌های مختلف ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی در اجرای طرح‌های هادی ضریب همبستگی بالایی با همدیگر داشته‌اند، این رابطه به صورت معنادار، مستقیم و مثبت است، با در نظر گرفتن ضریب آلفای (۰/۰۱)، هر چهار بعد در اجرای این طرح با هم دارای ارتباط معنادار و مستقیمی هستند، به طوری که با اثرگذاری هر کدام از ابعاد، سایر ابعاد نیز اثر داشته‌اند. بیشترین میزان همبستگی (۰/۶۵۶) با sig (۰/۰۰۰) بین ابعاد کالبدی و اجتماعی است، مقدار همبستگی بین ابعاد اقتصادی و کالبدی (۰/۶۳۸) است و کمترین مقدار نیز (۰/۵۳۰) مربوط به همبستگی بین ابعاد اقتصادی و محیطی است، البته باید افزود که اختلاف ضرایب بین ابعاد، عدد قابل توجهی را نشان نمی‌دهد، لذا ابعاد چهارگانه گانه از ضریب همبستگی مطلوبی برخوردارند و در نتیجه می‌توان گفت که روستاهای این بخش در اجرای طرح‌های هادی اثراتی داشته‌اند.

جدول ۹. نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن در مورد ابعاد مختلف اجرای طرح‌های هادی بخش مرکزی ایزه

نوع آزمون	ابعاد	Correlation&Sig	محیطی	اجتماعی	کالبدی	اقتصادی
Spearman's rho	محیطی	Correlation Coefficient	۱/۰۰۰	۰/۴۶۰**	۰/۶۰۷**	۰/۵۳۰**
		Sig. (2-tailed)	.	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	اجتماعی	Correlation Coefficient	۰/۴۶۰**	۱/۰۰۰	۰/۶۵۶**	۰/۵۹۰**
		Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	.	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	کالبدی	Correlation Coefficient	۰/۶۰۷**	۰/۴۶۰**	۱/۰۰۰	۰/۶۳۸**
		Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	.	۰/۰۰۰
	اقتصادی	Correlation Coefficient	۰/۵۳۰**	۰/۵۹۰**	۰/۶۵۶**	۱/۰۰۰
		Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	.

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی به تفکیک روستاهای مورد مطالعه

از آنجا که جامعه آماری این پژوهش، ساکنین روستاهایی هستند که بیش از ۱۰ سال از اجرای طرح هادی در آن‌ها سپری می‌شود، بنابر هدف پژوهش و ضرورت موضوع عملکرد طرح در این روستاها در ابعاد چهارگانه (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی) از دیدگاه جامعه محلی مورد ارزیابی قرار گرفته و نتایج آن در جدول (۱۰) نیز مشخص شده است.

جدول ۱۰. مجموع نمرات و درصد نمرات پاس‌خگویان به تفکیک روستاها

شاخص	اجتماعی		کالبدی		اقتصادی		محیطی		جمع کل	
	مجموع نمرات	درصد نمرات پاس‌خگویان	مجموع نمرات	درصد نمرات پاس‌خگویان	مجموع نمرات	درصد نمرات پاس‌خگویان	مجموع نمرات	درصد نمرات پاس‌خگویان	نمرات	درصد نمرات
کلدوزخ	۱۹۸۰	۲۳	۲۷۹۰	۳۲/۵۳	۱۹۲۲	۲۲/۴۱	۱۸۸۴	۲۱/۹۶	۸۵۷۶	۱۰۰
سراک	۲۵۶	۱۲/۲۴	۳۲۱	۱۵/۳۵	۱۲۹۰	۶۱/۷۲	۲۲۳	۱۰/۶۶	۲۰۹۰	۱۰۰
بلوطک	۱۸۶۷	۲۷/۷۱	۱۹۸۳	۲۹/۴۳	۱۶۵۷	۲۴/۵۹	۱۲۳۰	۱۸/۲۵	۶۷۳۷	۱۰۰
بردگی	۱۹۹۳	۲۸/۱۱	۲۱۱۵	۳۹/۸۳	۱۱۲۵	۱۵/۸۶	۱۸۵۶	۲۶/۱۸	۷۰۸۹	۱۰۰
تاشار	۱۴۵۹	۲۷/۲۸	۱۳۲۴	۲۴/۷۶	۱۴۳۰	۲۶/۷۴	۱۱۳۴	۲۱/۲	۵۳۴۷	۱۰۰
کهبادی	۱۱۲۰	۲۱/۵۳	۱۸۴۳	۳۵/۴۴	۱۱۱۷	۲۱/۴۸	۱۱۲۰	۲۱/۵۳	۵۲۰۰	۱۰۰
پیان	۱۲۱۵	۲۱/۷	۱۸۳۷	۳۲/۸	۱۵۶۷	۲۷/۹۸	۹۸۰	۱۷/۵	۵۵۹۹	۱۰۰

همانگونه که جدول (۹) نشان می‌دهد درصد نمرات پاس‌خگویان به تفکیک روستا در هر یک از ابعاد به شرح زیر مشخص شده است. **بعد اجتماعی:** در بعد اجتماعی بالاترین درصد مربوط به روستای بردگی بوده که ۲۸/۱۱ درصد از مجموع نمرات پاس‌خگویان را به خود اختصاص داده و پایین‌ترین درصد در این بعد مربوط به روستای سراک با ۱۲/۲۴ درصد از مجموع نمرات می‌باشد. این بدان معناست که طرح‌های هادی روستایی، در روستاهای بردگی و سراک به ترتیب بیشترین و کمترین تأثیر را در بعد محیطی داشته است.

بعد کالبدی: در این بعد کهبادی با ۳۵/۴۳ درصد از نمرات پاس‌خگویان بالاترین درصد و سراک با ۱۵/۳۵ درصد از مجموع نمرات پاس‌خگویان پایین‌ترین درصد را داشته است.

بعد اقتصادی: به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین درصد در این بعد مربوط به روستای سراک با ۶۱/۲۷ درصد از مجموع نمرات و بردگی با ۱۵/۸۶ درصد از مجموع نمرات بوده است.

بعد محیطی: در این بعد بالاترین درصد مربوط به روستای بردگی بوده با ۲۶/۱۳ درصد و پایین‌ترین درصد به روستای سراک با ۱۰/۶۶ درصد اختصاص داشته است.

لازم به ذکر است اشاره شود که منظور از بالاترین و پایین‌ترین درصد در ابعاد ذکر شده نشان دهنده چگونگی اثرات اجرای طرح، از دیدگاه جامعه محلی است به طوری که بالاترین درصد به معنای بیشترین میزان اثرگذاری (رضایتمندی) و پایین‌ترین درصد به معنای کم‌ترین اثرگذاری (عدم رضایت) می‌باشد.

نتیجه‌گیری

تهیه و اجرای طرح هادی روستایی با بیش از دو دهه سابقه یکی از اقدامات اساسی است که به منظور توسعه فیزیکی روستاها اجرا شده است. اجرای این طرح‌ها در روستا دارای اثراتی در ابعاد مختلف کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی بوده است. یکی از موانع و محدودیت اجتماعی طرح‌های هادی روستایی اثرات عدم آشنایی به محیط روستایی است. پایین بودن سطح آگاهی و شناخت مردم محلی از طرح هادی روستایی و اهداف آن، از دیگر مشکلات است یکی از دلایل اصلی این مسئله، نبود برنامه‌های آگاهی‌سازی و اطلاع‌رسانی کافی به منظور ارائه اطلاعات لازم به روستاییان در مورد طرح هادی و راه حل اجرای آن می‌باشد. اگر اطلاع‌رسانی مناسبی به مردم در مراحل مختلف طرح به شکل هدفمند و منسجم صورت پذیرد، جایگاه مردم، نهادهای محلی و سازمان‌های دولتی همچون بنیاد مسکن نیز کاملاً شفاف و روشن می‌گردد و انجام امور با تعامل بیشتری صورت می‌پذیرد؛ بدون تردید، انجام چنین اقداماتی به حضور فعال مردم و تقویت مشارکت مردمی منجر شده و مسائل مربوط به اجرای پروژه‌های عمرانی را نیز به حداقل می‌رساند. لذا هدف پژوهش حاضر ارزیابی عملکرد طرح‌های هادی روستایی در بخش مرکزی شهرستان ایذه بوده که برای انجام این امر ابتدا وضعیت ۴۴ گویه در قالب چهار بعد (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، محیطی) بررسی گردید، سپس ارزیابی اثرات اجرای طرح هادی روستایی در روستاهای مورد مطالعه به طور جداگانه مورد ارزیابی قرار گرفت و درصد اثرگذاری در هر یک از ابعاد نیز مشخص گردید. در مورد نتایج اثرات اجرای طرح‌های هادی دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد و هر یک از محققین از بعدهای

مختلف به نتایج مختلفی رسیده‌اند، آنچه در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، در واقع روستاهایی که طرح‌های هادی بعد از ده سال بازنگری شده و تمامی ابعاد را مورد بررسی قرار داده است. نتایج بدست آمده از پژوهش بیانگر آن است که اجرای طرح هادی در روستاهای مورد مطالعه میانگین‌های مربوط به دو بعد (کالبدی و اجتماعی) بهترین عملکرد نسبت به دو بعد اقتصادی و محیطی از دیدگاه روستاییان ارزیابی شده است. بررسی نمونه‌های مشابه اثرات اجرای طرح‌های هادی در توسعه روستایی طی چند سال اخیر، نتایج مختلفی را نشان می‌دهد، اما وضعیت غالب، نشان از تغییراتی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی در نواحی روستایی رخ داده است. به عبارت دیگر مطالعاتی از جمله (عنابستانی، ۱۳۸۸)، (عظیمی - جمشیدی، ۱۳۸۴) و همچنین (جمینی و همکاران، ۱۳۹۱) و... در رابطه با این موضوع پرداخته‌اند، که نتایج نشان می‌دهد اجرای طرح‌ها باعث امیدواری روستاییان به سکونت در روستا و به لحاظ خدمات رسانی موفق بوده در حالی که به لحاظ زیست محیطی و جلب مشارکت مردم چندان توفیقی حاصل نموده‌اند. البته این بحث را نباید نادیده گرفت که این تغییرات در همه موارد، یکسان نبوده و نوساناتی نسبت به یکدیگر داشته‌اند. خلاصه اینکه ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی از دیدگاه جامعه محلی به طور نسبی رضایت بخش بوده و اثرات آن در توسعه روستایی مثبت نگاشته شده است. بنابراین با توجه به شناخت نسبی بوجود آمده پیشنهادهای زیر جهت هرچه بهتر شدن اثرات اجرایی طرح ارائه می‌شود:

- توجه بیشتر به شاخص‌های اقتصادی و محیطی به عنوان شاخص‌های با عملکرد نسبتاً ضعیف
- تقویت بیشتر به شاخص‌های اجتماعی و کالبدی به عنوان شاخص‌های با عملکرد نسبتاً بالا
- تداوم فعالیت‌های بهسازی، مقاوم سازی و بهبود مسکن روستایی
- سازمان‌های دیگر که در رابطه با توسعه روستا و خدمات رسانی با روستا هستند توجیه شوند و حین اجرای طرح مشارکت و همکاری لازم را داشته باشند؛
- داشتن دید کلی و سیستمی به محیط روستا و عدم توجه به یک بعد خاص
- نظارت دقیق متولی اجرای اینگونه طرح‌ها در هنگام اجرای طرح در تمامی مراحل
- مشارکت دادن افراد روستایی و توجیه کردن آن‌ها از اهداف طرح

References

- Aliinaghypour, M., & Pourmadzan, I. (2014). Determination of the effects of conducting a guideline on the physical development of rural settlements in the central part of Rasht. *Journal of Planning Studies in Human Settlements*, 9 (29), 101-113. (In Persian)
- Anabastani, A. A., & Akbari, M. H. (2012). Evaluation of conductor designs and its role in the physical development of the village from the viewpoint of villagers (studying: Jahrom city). *Human Geography Research*, 44 (4), 93-110. (In Persian)
- Anabastani, A. (2009). Evaluation of the physical effects of implementing rural villagers' plans. *the first national conference on housing and physical development of the village*. (In Persian)
- Asayesh, H. (1995). *Principles and Methods of Rural Planning*. Tehran: Payam Noor Publications. (In Persian)
- Azimi, N., Mallahi Hashtjin, N., & Ashaghi, A. (2012). Investigating the Physical Effects of Implementation of Rural Conductor Projects from the Point of View of Villagers (Case Study: Miandoab City). *Journal of Planning Studies in Human Settlements*, 7 (19), 25-37. (In Persian)
- Azimi, N., & Jamshidian A. (2005). Investigating the Physical Effects of Implementation of Rural Conductor Projects (Case Study: West Guilan). *Fine Arts*, 22, 34-54. (In Persian)
- Azizpour, F., & Hosseini-Hassil, S. (2008). An overview of the physical development of the villages of the country (with an emphasis on rural design). *Residential Quarterly and the Village Environment*, 27, 42-55. (In Persian)
- Azkiya, M., & Ghaffari, G. (2004). *Rural Development of Batakid Village in Iran*. Tehran: Nshrny. (In Persian)

- Baklaghani, K. (2007). *Evaluation of implementation of Hedirostati projects in the city of Ielam, Master's thesis of geography and rural planning*. Supervisor. Seyyed Hassan Matielenroudi. Faculty of Geography, University of Tehran. (In Persian)
- Bazo, G., Shah Hosseini, A., & Zarpshan, K. (2010). Qualitative Evaluation of Hadi Project Implementation in the Cornachi Village of Kermanshah. Application of Fundamental Theory. *Rural Quarterly periodical*, 1 (3), 152-173. (In Persian)
- Farhang, M., Hosseini, S.B., & Soleimani, M. (2008). Evaluation of the Effects of Implementation of Conduct Projects on the Environment of Iran's Villages. *Natural Sciences Journal*, 5 (3), 11-32. (In Persian)
- Gemini, D., Ahmadi, R., & Ahmadi, S. (2012). Evaluation of physical and environmental effects of conducting a guideline and its management mechanism (Case study: Badr Abad village), *Proceedings of the National Conference on Rural Development of Guilan*. (In Persian)
- Ghaffari, R. (2011). Change in the use of rural land in approved design drafts. Proceedings of the First International Conference on Rural Settlements. *Housing and Texture, Planning and Design of Rural Texture*, Vol 2, Housing Foundation of the Islamic Revolution, Department of Reconstruction and Rural Housing, First Edition. (In Persian)
- Jamaa Pour, M. (2005). *Introduction to Rural Development Planning Program*. Tehran: Publication Publications. (In Persian)
- Kalantari, Kh. (2013). Estimation of Rural Development Level in Torbat Heydarieh, 1965-1999. *Geographical Research Journal of Tehran*, 4, 41-54. (In Persian)
- Mahdavi, M. (1998). *Introduction to the rural geography of Iran*. Tehran: publisher side.
- Motie Langroudi, S.H. (2010). *Rural Planning with Emphasis on Iran*. Jahad University Publications. (In Persian)
- Natural Resistors Research Institute. (2009). *Evaluation of the Effects of Implementation of Rural Hadi Project*. Islamic Revolution's Housing Foundation Publication. (In Persian)
- Nazari, A M. (1998). Investigation of Physical Physical Development of Rural Settlements with Emphasis on Population Growth and Land Use Change. *Geographical Quarterly*, 49 and 50. (In Persian)
- Rezvani, M.R. (2011). *Introduction to Planning of Rural Development in Iran, Fourth Edition (New Edition)*. Tehran: Ghomes publishing. (In Persian)
- Riahi, V., Salmizadeh, Sh., Karami Nasab, S., & Hatami, F. (2016). Evaluation of the Physical Effects of Implementation of Rural Hadi Project from the Viewpoint of Villagers Case Study: Karkheh District. *Geography and Development Quarterly periodical*, 15 (46), 133-146. (In Persian)
- Saedi, A., Hosseini Sadegh, S. (2009). *The Basis for Locating and Establishing New Villages*. Tehran: Publication of the Islamic Revolution Housing Foundation. (In Persian)
- Sa'idi, A. (1998). *The Basics of Rural Geography*. Tehran: Publication Samt. (In Persian)
- Shaei, A., & Ahmadabadi, F, Ah, H. (2014). Evaluation of the effects of conducting conductive plans on rural settlements (Case study: Neyshabour city). *Journal of Rural Planning and Research*, 3 (6), 75-88. (In Persian)
- Taghiloo, A.A, Khosrowbeigi, R., Khodaei. (2009). *Evaluation of the effects of design in dimensions physical, social, and economic. Case study: Kamijan city*. first national housing conference and rural development. (In Persian)
- Tavakkoli, J., & Rolansari, A. (2016). Analyzing the physical and economic effects of rural conductor projects. Case: Kermanshah Township Villages. *Quarterly periodical of Rural Space and Rural Development*, 5 (2), 141-160. (In Persian)

How to cite this article:

Karaminasab, S. and Molai Paradeh, S. (2018). Evaluation of The Rural Guide Projects Effects from The Perspective of the Local Community and Its Role in Rural Development (Case Study: The Central Part of Ize City). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13(2), 529-542. http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_543100_en.html

Evaluation of The Rural Guide Projects Effects from The Perspective of the Local Community and Its Role in Rural Development (Case Study: The Central Part of Ize City)

Sedigheh Karaminasab

Ph.D. Candidate in Geography & Rural Planning, University of Kharazmi, Tehran, Iran

Siavash Molai Paradeh

Ph.D. Candidate in Geography & Rural Planning, University of Shahid Beheshti, Tehran, Iran

Received: 25/01/2016

Accepted: 25/06/2018

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

One of the ways that was initially formed in the former Ministry of Jihad in the early 1981s, and then was pursued at the Housing Foundation, was the need to improve villages with more populations so that they could manage the public services and improve the service infrastructure and improve their housing. It serves as an initial drill to control the wave of rural-to-city migration. In the following years, the idea was pursued by the Housing Foundation, titled "Rural Housing Plan", and now it is the main custodian for the implementation and implementation of rural conductors in the country. It can be said that rural conductor plans are one of the projects that can be described as physical planning and in general as rural development document. Rural Conduct Initiatives, as the first systematic and systematic effort to organize the country's rural landscapes from 1988 to the end of November 2010, totaled 24870 villages out of a total of 27871 villages over 50 households in the country, 89% of these villages are. Of the total designs, the provinces of Khorasan, Razavi, Mazandaran and Fars have the lowest number of projects and provinces of Qom, Semnan and Yazd. Studies have been carried out, including (Anabestani, Azimi-Jamshidi, Jamini et al., And others), which show that the implementation of the plans caused the villagers to hope for housing in the village and for the successful service. While the environment and the involvement of the people have not made much progress, and because of problems in the process of preparing and im Considering the four dimensions of rural development (social, economic, physical and environmental) and the importance of these dimensions in order to achieve rural development, the researcher has tried to evaluate the effects of the implementation of rural guide plans and their role in rural development The central part of the city of Izeh will be investigated plementing the plans, the people and authorities are calling for a review of this process.

Methodology

The present study is descriptive-analytic in terms of purpose and has been done through field survey. The statistical population in this research includes residents of 7 villages in the central part of Izeh city, where more than 10 years have passed since conducting of conducting designs, the total number of households in 7 of the studied villages is 3466 households (15829 people). The sample size is estimated using the Cochran formula at the error rate of five percent and the accuracy of 0.95 times 346 people. In order to determine the reliability of the research instrument, a pilot study was conducted with 50 questionnaires. Then, based on the results of the necessary changes in the required questionnaire the results of the pre-test indicated that the reliability and reliability of the tool were studied. Based on Cronbach's alpha, the reliability of the questionnaire was calculated to be 0.85%. The design of

the questionnaire was carried out according to the necessity and purpose of the five-option Likert scale (very little: 1, very high: 5). In order to evaluate the performance of implementation of conducting plans and its role in rural development, in this research, 44 items in four dimensions (social, economic, physical, environmental) from the viewpoint of rural society were investigated. The results were analyzed using SPSS analysis software and the effectiveness of each dimension is also known.

Result and Discussion

Investigating the impact of implementing the rural guide plan and achieving its goals by identifying the consequences, impacts and outcomes of the implementation of the plan in the four dimensions of social, economic, physical and environmental aspects were presented as follows the evaluation of the effects of the implementation of the rural constituent plan on the social dimension of the 7 items was reviewed and the average of each item was also determined. The highest average was the follow-up of local leaders and village people to create facilities and receive facilities from other executive agencies with an average of 4, and the lowest average was for collaborating with people in sustaining the achievements of Scheme II. Also, in the physical dimension, the highest average in this dimension is related to the rural public utilities including water supply, electricity supply and ... with 4.42, and the lowest average regarding compliance with the technical specifications of the project on the passageways (proper upgrading, proper slope and privacy of roads Rural) with 0.27. In the economic dimension, the highest averages were related to the change in the value of land (the value of consumption and exchange) with 4.76 and the increase in land prices and how it dispersed to 4.21, and the lower average of the averages are respectively related to capital items in the industrial sector (creating a workshop, repair shop, etc.) with 1, and your situation is at an annual savings of 1.18. Finally, in order to measure the effects of rural design in the environmental dimension of the 11 items, their impact was identified. The results indicate that the highest average in this dimension is related to the quality of collecting and utilizing waste in the village with 4.11 And the lower limit of the average of the Qanat and Qahr dredger was in the village with 1, in other words, the least effect of the rural guide plan was on this dimension in this clause.

Conclusion

The results of the research indicate that the implementation of the guideline in the studied villages has been evaluated by the two-dimensional (physical and social) meanings of the best performance of the two economic and environmental dimensions from the villagers' point of view. The summary of the assessment of the effects of the implementation of the plans Hadi is relatively satisfactory from the point of view of the local community and its effects on rural development are positive.

Key words: Guide Plan, Local Community, Rural Development, Izeh County